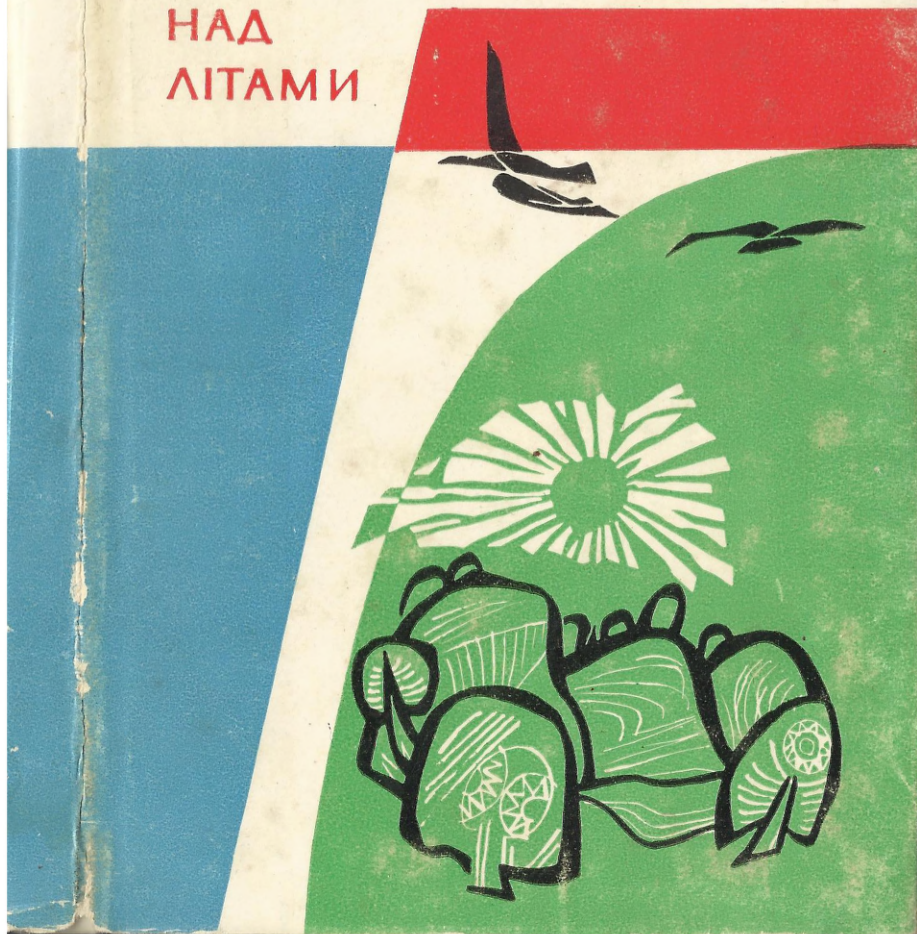
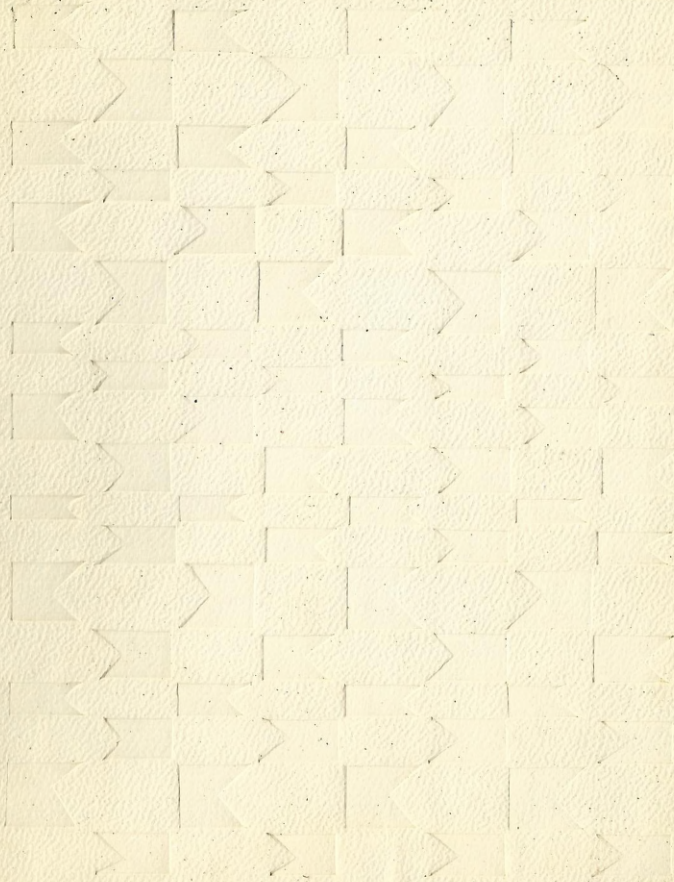

ПАВЛО УСЕНКО

НАД
ЛІТАМИ

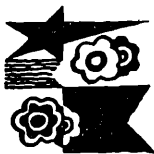
ПАВЛО УСЕНКО

ПАВЛО УСЕНКО

НАД ЛІТАМИ

ПОЕЗІЇ

ВИДАВНИЦТВО ЦК ЛКСМУ «МОЛОДЬ»

КИЇВ 1971

У2

У74

7—4—3

21 БЗ2—71М

КНИЖКОВА ФАБРИКА «ЖОВТЕНЬ»

ПІСНЯ ПРО СОНЦЕСТАН

Коли до рук читача потрапить оця книжка, автор її — Павло Матвійович Усенко, — стане на порозі сімдесятиріччя.

Невже сімдесят? Йй-право, не віриться. Скільки знаю Павла Матвійовича — завжди підтягнутий, поюнацькому жвавий, поривний. А з віршів — і зовсім молодий постає.

Небагатьом поетам пощастило крокувати по життєвих вибоїстих дорогах в одному ритмі, не стишуючи, не сповільнюючи ходи — легко і молодечно. Роки все ж дають себе знати, досвід інколи переходить в помірковану розважливість.

А от Павло Усенко — читач має нагоду в цьому переконатися наочно — од першої і до цієї книжки ні разу не збився з темпу, взятого ще в далекому 1924 році.

Місто, заводи і села,
Юних вітайте — йдуть.
Лави ідуть КаєСеМові,
Дальня вгинається путь.

.

Прийме Компартія юних,
Місто робоче дасть сил,
Скажем сьогодні з трибуни
Слово країнам усім:

Рудні, заводи і села,
Юних вітайте — ідуть!
Лави ідуть КасСеМові,
Дальня вгипається цуть!

Аж дивно — як по-сучасному гучать сьогодні рядки, написані майже півстоліття тому! І як часто, на жаль, не вистачає оцієї юначої безпосередності деяким нашим молодим поетам, отієї дзвінкої міді у їхніх, хай і вишуканих за формою, а все ж часом млявуватих за настроєм віршак.

Доречно нагадати кілька фактів з анкетних даних П. Усенка, оскільки вони — ключ до розуміння його творчості.

Народився Павло Матвійович 23 січня 1902 року в селі Заочіпському Дніпропетровської області. У 1922 році він вступає до лав КПРС, а через кілька років виходить і перша його збірка «КСМ». Потім було ще багато книг, шанувальники нашого слова знають і люблять їх, але я назвав оці кілька дат не для того, аби розпочати критико-бібліографічний нарис, а з тим, щоб підкреслити — Павло Усенко увійшов у літературу комуністом.

Комсомольський ватаг, пропагандист ідей партії,

письменник завше був на правому фланзі в усіх походах нашої Вітчизни, в гарячих цехах її трудових і воєнних змагань.

Перемови громів.
 Переблиск блискавиць.
Гул ночей, гомін днів.
 Карі очі криниць.
Як любив я той край,
 як світив він мені,
В солов'їнній розмай,
 в темні ночі війни!

Його біографія, невіддільна від біографії Республіки. КСМ, перші п'ятирічки, Дніпрельстан, лікнеп, війна, Перемога, повозниці п'ятирічки звучать у його віршах і поемах природно, як віхи особистого життєпису. Не як заримовані односторонні інформації, а як по-справжньому вистраждана поезія.

Під осяйними знаменами
Сонцем Жовтня величавого
Ми проходили зеленими,
Молодими, кучерявими.

У сімнадцятім сімнадцяти
Ще з нас кожен не доточував.
Так і я з моїх п'ятнадцяти
Став у таборі робочому,—

так починалася дорога у новий світ поета і його покоління, від імені якого він здобув право говорити, бо його муза і «промріяна на бурях у великому шаті», і «провірена на кулях крізь дими і чорноту». Я навів кілька витягів із віршів, так би мовити, чисто громадянського плану і подумав: чи не здасться читачеві, що поезія Павла Матвійовича тільки суворо маршова? Та згадав вірш, писаний сорок п'ять років тому, який ліг на серце і пам'ять багатьом читачам, і побоювання мої розвіялися. Йдеться про відомий «Лист». Пригадайте:

Дівчино-секретарю,
Як тебе любили ми!
Десь ти за заметами,
За снігами білими.
Школа. Дві акації.
Про весну, про молодість.
Тільки ти за працею,
Вечори з промовами.

Я над силу уриваю його на другій строфі, бо він бринить у моїй пам'яті, як пісня, з якої слова не вилучиш.

Суворий, закличний, по-комсомольськи одчайдушно темпераментний і водночас ніжний, тихий, задумливий,— оце такий наш завжди молодий Павло Матвійович Усенко. Як півстоліття тому, так і сьогодні і — певен — узавтра.

Зовсім недавно мені пощастило разом з ним виступати перед комсомольським активом. І по тому, як сприймала його, як реагувала на його поезію аудиторія,— я вкотре переконався: недарма Павла Матвійовича і в сімдесят називають комсомольським поетом. І недарма так раділи всі, хто кохається в красному слові, коли йому присудили премію імені Миколи Островського. Я певен, що всі, хто удостоєний цієї високої відзнаки, одностайно поставлять його першим в шерезі комсомольських лауреатів.

Каже поет:

Під вогнем метелиць
в білих снах снігів
Шлях-доріжка стелиться
для моїх підків.

Цокотять по бруку,
шелестять в пісках,
Це ж іти і луками,
ще й кресать в горах.

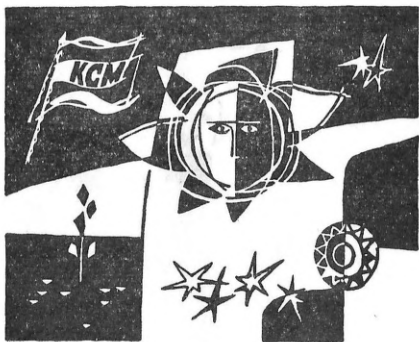
Видиться безмежжя —
вітер, даль, зима...
Та не скоро скрешуться —
зносу їм нема.

— І не буде! — кажемо ми, читачі.

БОРИС ОЛІЙНИК

KCM

НАД ЛІТАМИ...

Над літами, над літами
Прапор юності шумить,
І, здається, вічно з нами
Вгору рветься він, стремить.

І ніхто, ніхто не спинить
Його пружного крила —
Його пера соколині,
Сила в нього не мала.

Рветься, має, не стихає,
Кличе юних, кличе всіх,
В кого б'ється, в кого грає
Кров відважно молодих.

Йому духом вічно з нами
В далину віків стремить —
Над літами, над літами
Прапор юності шумить.

1961

Той каже — згадай же ти юність.
Той просить — про сонце, любов...
І, певне, оця многострунність
І буде — основа основ.
Життя многолике, чарівне,
Воно певимовно трудне,
То звабне, то вічно нерівне,
То пристрасно горде, поривне,
То навіть, скажу я, чудне.
І ти свого серця не жалуй,
А все до жарипок віддай,
І з того гарячого шалу
Берися, іди, осявай!..
І з того гарячого шалу
Ти вип'єш найліпшого
 жадібно,
 спрагло,
І буде здаватися мало —
 те знай!

1956

З ЙОГО ІМ'ЯМ

Це було у сімнадцятім році —
Поведи мене, згадко, туди,
У те місто юнацтва, де хлопців
Я на мітинги перші водив.

Де на просіках вулиць зелених
Ми стрічались, як зливи в маях,
Де уперше хтось вимовив — Л е н і н —
І я в серце узяв те ім'я.

Місто, місто... холодного бруку,
Місто дальніх зірок і вогнів...
Це тоді ми побрались за руки
Під лункий Революції спів.

І пішли в сивий морок дрімотний
По стежках і дорогах крутих
На лихе все

ми босі й голодні
В спеки літа і зим фронтових.

І вже з іменем Леніна всюди,
На суворі, на світлі діла,

І вже з іменем Леніна всюди
Воля Партії всіх нас вела.

Скільки сходжено, зміряно, створено —
Тим горіли, жили і росли!
Скільки чорного в світі поборено,
Скільки світлого в світ принесли!

В хмарах збурених променів лева —
Непохитності звірена сталь! —
Чи співалася «Марсельєза»,
Чи гримів «Інтернаціонал».

Скільки пройдено вулиць зелених,
Та крізь всі осявав ота,
Де уперше хтось вимовив — Л е н і н —
Де злилися Життя і Мета.

І згадалося місто і хлопці,
Дні тривоги, і рани, й вогонь...
...Це було у сімнадцятім році,
У привабнім світанні його.

НА ТРИВОЖНИХ ДОРОГАХ

На тривожних дорогах,
на безмежних шляхах
І ворожі облоги,
й дні і ночі в боях...
Наша юність сувора,
наша ніжна любов —
Де ті грозяні пори,
що згадалися знов?
Друзі літ незабутніх,
де ви, де ви, мої?..
Все життя многотрудне,
все походи, бої.
Може, зустрічі ждали —
ні, не буде, не жду.
Роки-коні промчали
по кленовім мосту.
По лункому настилу,
що дзвенить і гуде...
Гей, нового нестишена сила
по сліду романтичному йде.
Із любов'ю, із трепетом ніжним
вся, як май, як весна,—

На порозі, мов яблуня, вишня,
у прийдешнього днях.
Наша юність сувора,
наша ніжна любов...
Давні грозяні пори
пригадалися знов.

1959

ПЕРЕКОВИ ГРОМІВ...

Перекови громів.

Переклик блискавиць.

Гул ночей, гомін днів.

Карі очі криниць.

Як любив я той край,
як світив він мені,
В солов'їний розмай,
в темні ночі війни!

Й хоч якими були
смертні дні і часи,
Та лунали з долин
громавиць голоси.

Їх дніпровський розлив —
тиха ніжності даль,
І той спів, той мотив,
що лиш чувся... а жаль!

Віддалявсь, віддалявсь,
кудись йшов, віддалявсь...
А я падав, вслухавсь...
умирав, а вслухавсь...

...Коли б пісня твоя
не жила в тих краях,
Не повірив би я
і у спів солов'я.

Коли б слово твоє
не звучало, як є,
То нащо ті й літа,
що зозуля кує.

І ніколи б я з трав
в тім краю не устав,
І ніколи б отам
не сказали б уста...

...Перемови громів.
Переблиск блискавиць.
Гул ночей, гомін днів.
Карі очі криниць.

БЕНТЕЖНА МОЛОДІСТЬ БАТЬКІВ...

Бентежна молодість батьків
З своєю зміною зустрілась,
У колі юнок, юнаків —
І сонцем начеб засвітилась.
Гори, гори, вогнем палай,
Ти не лукавила ніколи,
Ти йшла в бої за рідний край,
За золоту вселюдства долю.
Тобі належало в віки
Шляхи-дороги прокладати —
Бентежна молодість батьків,
Всіма багатствами багата.
Новим рядам, новим пісням
Над рідним краєм даленіти...
І хто й коли та скаже нам,
Що ми дарма жили на світі!
Творити вміли, і любить,
І все, що злеє, — зненавидіть,
І віщих радостей завіт
Лишити всім, як серця квіти.
Й прийдешнім замірам і дням
Крізь скрути всі й усі досади,
Як жар запаленим вогням,

Вогні походів передати.
О юність світлая, палай!
Ти не лукавила ніколи,
Ти йшла в бої за рідний край,
За золоту вселюдства долю.
Краса осяяних облич,
Сердець закоханих горіння
Й за тисячами П'ятиріч,
Й за даллю літ встають видінням...
Бептежна молодість батьків
З своєю зміною зустрілась,
У колі юпок, юнаків —
І сонцем, сонцем засвітилась.

В ПІВДЕННИХ ПОЛИННИХ...

В південних полинних степах України
Любили ми з піснею мчать.
Нам зорі ввижались, квіти в долинах
І карії очі дівчат...

І нам увижались Комуни далекі,
Під сонцем Комуни степів...
І линув орлиний за хмарами клекіт,
Котився із вітром наш спів.

Стрічали нас кулі і шаблі стрічали,
Бандитського сполоху свист...
Та знали ми поклик — вперед тільки
знали,—
Бо кожен із нас комуніст.

Гей били щоразу рушниці по цілі —
Кадетського вершника в лоб!
До Чорного моря котилися білі —
Каховка, Сиваш, Перекоп!..

Дороги далекі, сухі і полинні,
І спека, як мороку чад...

У мальвах, у сонці горби і долини,
За мальвами очі дівчат...

Хмарини безтінні, далекі хмарини,
Вітри, вітровії степів...
В південних полинних степах України
Їотився наш зоряний снів.

1955

ВИПАВ СНІГ...

Випав сніг, випав сніг,
І навколо, мов степ...
Б'ється хуга в поріг,
Виє хуга, мете.

Ми ж будуємо дім —
Вище й вище стіна!
І моїх тут цеглин
Не одна, не одна.

Вже під дах підвели
Ми будинку каркас,
Що найкраще — дали,
Дбав тут кожен із нас.

Розкладали вогонь —
А мороз налягав!
Ласку наших долонь
Кожен поверх пізнав.

Хай же довгі часи
Житло тепле стоїть,
І дітей голоси
Хай дзвенять много літ.

Поколінням, наш труд,
Добру долю песи!
Хай щасливо живуть
В цьому домі усі.

1954

ПІД ЖОВТНЕВИМИ ЗНАМЕНАМИ

Під осяйними знаменами
Сонцем Жовтня величавого
Ми проходили зеленими,
Молодими, кучерявими.
У сімнадцятім сімнадцяти
Ще з нас кожен не доточував.
Так і я з моїх п'ятнадцяти
Став у таборі робочому.
Зачудованими ранками
Все, здавалось, — скелі скресано! —
Грзовою «Варшав'янкою»,
Громовою «Марсельзою».
Незборимими походами
Йшли ми в битви з грозівіями,
Бо виходили з народу ми,
З його мріями й надіями.
Гей, з царями та з їх тронами
Не по-чемному прощалися,
І з панами, і з баронами
Таки добре поквиталися.
Хай плече було обтяжене,
Але все ж зручніш з рушницею
Йти і бити орди вражії,

Вимітатъ вогнем їх, крицею.
Весь вогонь в «Ітернаціоналі» ми
— Гнів рабів акумульовано! —
Із народами повсталими
Пронесли в серцях злютованих.
Пронесли в серцях патхненно ми
Силу, честь і славу Гвардії
Із ім'ям великим Леніна
В дужих лавах його Партії.
Хай же славиться будована
Наша сонячна, любимая,
В битвах, в праці загартована
Рад Держава незборимая,
Вся заквітчана зеленими
Вкрай садами кучерявими
Під осяйними знаменами
Жовтня вічно величавого.

Їх розстріляли на мосту,
Шість чорнооких юнок...
З шести — ніхто і не чекав
У ката на рятунок.

Дніпро-Славута клекодав.
В його грозі суворій
Зринала пісня молода
Та ранки неозорі.

І сонце встало. Зникла мла —
Лихого, злого трунок.
...А в леті вічності живуть
Шість чорнооких юнок.

1959

НА КРУЧАХ ТРИПІЛЬСЬКИХ

Юні серцем герої, чоло
Я схиляю своє перед вами,
Що минуло й священним було —
Непомерклим встає над віками.

Хвиля хвилю немов доганя,
І біжить ген за хвилею хвиля...
За Дніпром далина, далина,
Над Дніпром тихі кручі Трипілля.

Меж немає просторам ясним,
Синім лукам, садам і долинам,
І заводів гойдається дим
Синьотканий узор України.

Хай величне квітує життя,
Що без жертв нам, на жаль, не дається.
...Серця вашого чуєм биття,
Комсомольського юного серця.

І пісень ваших чуєм мотив,
Рух колони в упевненім кроці,
Крізь вогні, крізь завої вітрів...
Це було в дев'ятнадцятому році.

Це було на кривавім валу,
У боях за вогні Комунізму,
Коли силу і чорну і злу
У напрузі долала Вітчизна.

Шал бандитської зграї... яри...
Горнуть хмари зловісну запоцу...
Сонця промінь останній вгорі...
І останні в підсумку патрони...

Та зневіри немає в очах,
В комсомольському серці немає —
Злої смерті оточує жах,
А пощади ніхто не питає...

.
Час минув. І ні воєн вогні,
Ані далі туманні, імлісті,
Ні літа, що пролинули, ні,
Не зітерли імен ваших чистих.

Незабутнього подвигу час
І відлуння нерівного бою...
Вічно житиме пам'ять про вас,
Революції мужні герої.

Не погасне ніколи в віках —
Кров'ю скроплено землю педарма!
Ви пройшли по великих шляхах
Революції зоряних армій.

Ваші сіяли руки любов,
І зросла вона — світяться лиця!
На трипільському полі не кров,
На трипільському полі — пшениця.

Пароплави ідуть по Дніпру,
Їх гудки, наче пісня, лунають,
А дійшовши до круч, до яруг,
У шанобі врочисто стихають.

Й те мовчання гримить, мов салют,
Пломеніють дерева і трави...
Сторінки розкриваються тут
Комсомольської вічної слави.

...Юні серцем герої, чоло
Я схиляю в цю мить перед вами!
Що минуло, священним було,
Непомерклим встає над віками.

МОЛОДІСТЬ

Єсть в творчому, юнім Сьогодні
Солодкість ясної мети,
Натхнення сердень
 благородних —
Бороти, творити, іти.

О юність, ти землю оновиш!
Лежить опромінена путь,
Великого плану будови
На гонах Вітчизни встають.

І ти під ясною зорею,
Ворожим не скорена злом,
Ідеш, мов господар, землею
Під неба блакитним вікном.

Ідеш ти і гоїш ти рани,
Кривавії рани землі,
Щоб знову цвіли Дніпрельстани,
Щоб знову сади зацвіли.

Щоб силу труда свого дати
Полям в переливах роси —

Вогнів ще ніхто Сталінграда
У серці своєму не гасив.

Крізь зір даленіючих легіт
Донбасу ми чуємо крок...
І тінь молодого Олега
Несе комсомольський

квиток.

Єсть в русі нестримному юних
Накреслень і здійснень

вогонь —

Під стягом багряним Комуни
Їх, слави імен, легіон...

Великої Партії слово
Для відданих — сонцем в віках!
Для відданих, смілих, готових
Майбутнього доля в руках.

О заміри гордого часу,
Чарівної юності дні!
Бескидам високим, Донбасу
Світили їх звабні вогні.

Мов мрія, співцям і поетам,
Як юнгам в морях, кораблі —
То слава негасна планетт,
То вічна юність землі.

**ОЙ ВИ ДРУЗИ МОЇ,
КОМСОМОЛЬЦІ...**

Ой ви друзі мої, комсомольці,
Рання юність згадалась моя —
Це в якому тривожному році
З вами знову стрічаюся я?..

Крізь задимлені даллю походи,
Крізь вогні Дніпробуду ясні
Увижаються чопівські роти,
Як тоді, знову рідні мені.

І пісні, і обличчя знайомі.
(Скільки снилось — не раз і не два!)
На якомусь узвозі крутому
Комсомольська весела братва.

У очах море сонця розлито,
До Вітчизни юнацька любов,
Та така, що ніхто ще у світі
Не применшив її, не зборов.

Роки йшли, не спинялись буремні;
Час не стишував льоту вперед —
Ми боролись, жили не даремно,
До привабних крокуючи мет.

Хоч, бувало, не раз ми лишали
Найдорожчі родинні вогні,
І, бувало, з вагою печалі,
І, бувало, з розрадою днів.

Нас теплушки, було, колихали
На зав'южених далях долин,
Коли мряка степи облягала,
Випиваючи вина з калин.

Та росли ми не в смутків полоні,
Нас живила священна мета,
В погу кожен ішов у колоні,
В незабутніх походах труда.

Й осява мене гір тих узвишся,
Наче сонця небесний маяк, —
Це зоря з-поміж зір найясніша,
Незагасна це юність моя.

ЧЕРВОНА ХУСТИНА

Далекого, давнього згадка —
Цвіт перших, цвіт ранніх надій.
Хустино мала делегатки,
Тебе пам'ятаю. Тоді

Горіла ти маковим цвітом,
Червоного стягу вогнем...
Кругом лютували бандити,
Розруха, важке було літо,
Та знали — вперед ми ідем!

Бої затихаючі в далях,
І труднощі перших навчань —
За книжку тоді ми сідали
На заклик вождя Ілліча.

І ти червоніла, хустино,
У першому класі тоді,
І ти на заводі незмінно
У колі цвіла молодім.

На зборах цвіла ти юнацьких,
По селах твій цвіт майорів,

На з'їздах жінок — делегатський
В тім цвіті був перший порив.

Незборено йшла комуністка
За щастя всіх сестер в бої.
Червона хустина вогниста —
Мов бачу і зараз її.

1959

ПОКЛИКАНА ЖОВТНЕМ ДО БОЮ

Покликана Жовтнем до бою
З кварталів задимлених юнь,
З тобою, завжди із тобою
Іти б в молодому строю.

І свята вогнисті і будні —
Весни неповторної дні —
Вели у манливе майбутнє
Під майва бентежних вогнів.

Від круч легендарних Трипілля
До далей крутих цілини
Ставали на подвиги сміло
Вітчизни моєї сини.

Обагрені ленінським стягом
Нездоланих юні ряди —
Гастелло і Люби відвага,
Олега вогонь молодий.

Омріяний прапор Комуни
Під сонцем шумить крізь літа...
Це ти, комсомолія юна,
Це ти, наша спілка труда.

Згадаються ріки і гори,
І спалахи хмар грозових,
Походи тривожні, суворі
Озорених років твоїх.

Для юності — мало півсвіту,
Для радостей юності — світ!
О, як тим горінням не жити,
О, як тих вогнів не любить!

З тобою, завжди із тобою
Іти б в молодому строю,
Покликана Жовтнем до бою
З кварталів задимлених юнь.

МИ ТІ...

Ми ті, що юність несемо
Священних днів Вітчизни,
Ми ті, що сіємо, жнемо,
Що куємо віки залізні,
Ми ті, що в космос летимо
І протинаємо наскрізно
Безвісну даль, що вся немов
Каскадно-опружна й сонцебризна.

Ми ті, що здружено йдемо
Крізь лиха всі, крізь ночі грізні
В осяйні далі Комунізму —
Ми ті, що в вічність ідемо.

Ми ті!
Ми ідемо!

1961

3 ПЕРШИХ ВЕСЕН

ВЕСНЯНЕ

І сьогодні весна, як учора,
Як у той вісімнадцятий рік...
Я пригадую місто і поле,
Квіти в розквіті, постріли, крик...

Наступали колони німецькі,
І громами гуло з-за дібров,
Нас п'ятнадцять стрільців половецьких *
Захищали Славуту-Дніпро.

Нас у хвилях тонуло п'ятнадцять,
Випливало на кручу лиш сім,
Полоскали нас з чорного «макса»
На осяяній сонцем косі.

Ой піски задніпрянські, веселі,—
Цілих сім ми зробили мереж,
Коли бігли в стурбовані села
Під вогні негасимих пожеж.

* П о л о в е щ и н а — село над Орілляю.

І від щастя, не знаю, від горя
Промінь солячний серце пропик...
...І сьогодні весна, як учора,
Як у той вісімнадцятий рік.

1923

Мою душу з шостої борозни,
Оповиту синьооким барвінком,
Темної ночі довго вели,
А ранком поставили «до стінки».
Зашуміли гаї в голові,
Загукали на схилах заводи...
А я падав у ранах, в крові
За життя, за свободу.
Пронизало душу мою сонце,
А бандита * пронизав я —
В чорній смерті глухій ополонці,
Біля пруга зловісних ям...

А сьогодні з-за обр'ю синього
Лину я в світло-сонячне місто...
Зустрічайте ж мене поривного,
Молодого й вогнистого!

1923

* Йдеться про боротьбу з бандитизмом у перші роки Радянської влади на Україні.

ІДУТЬ

Місто, заводи і села,
Юних вітайте — ідуть!
Лави ідуть КаєСеМові,
Дальня вгинається путь.

Хто їх, дітей синьоблузих,
В далі Комуни повів? —
Битв пламеніючі грози,
Жовтня великого спів.

Скільки іде їх Ратманських *,
В кожному Енгель ** буя,
Юні на подвиги встануть —
Бути, ще бути боям!

Там, де змагається Захід,
Там, де прояснює Схід,—

* Ратманський Михайло — вождь комсомольської організації м. Києва, героїчно загинув у боротьбі з бандою Зеленого під Трипіллям.

** Енгель Самуїл — член польського комсомолу. Розстріляний білополяками в 1924 році.

Треба, товаришу, брате,
Пути порвати, розбити!

Армію юну, червону
Оком навколо окинь —
Йде мільйон мільйонів,
Має полотнами КІМ*.

Йдуть незборимими лавами —
З Леніним жити, творить!
Леніна книги і глави
Всім мільйонам розкрить.

Прийме Компартія юних,
Місто робоче дасть сил,
Скажем сьогодні з трибуни
Слово країнам усім:

Рудні, заводи і села,
Юних вітайте — ідуть!
Лави ідуть КаєСеМові,
Дальня вгинається путь!

1924

* К І М — Комуністичний Інтернаціонал Молоді.

ЛИСТ

Дівчино-секрétарю,
Як тебе любили ми!
Десь ти за заметами,
За снігами білими.

Школа. Дві акації.
Про весну, про молодість,
Тільки ти за працею,
Вечори з промовами.

Чом од нас поїхала,
Не шумиш верстатами?
Вихори та віхола
У яру повстанському.

Там нема електрики,
Віє з лугу холодом,
Ти одна є лекторка
Із заводу, з города.

А без тебе трудно нам,
Ми й на зборах згадуєм
На заводі трубному,
У цеху прокатному.

Дівчино-секрétарю,
Як тебе любили ми!
Десь ти за заметами,
За снігами білими.

1926

ПЕРЕДКОМУНІВСЬКА

Скільки того дива
впало на прядива,
Впало на прядива,
стелить на луги!
Тут би колективи
та пожали ниви,
Тут би колективи
вбрали береги.

Та куди не глянеш —
впали чорноземи,
Та куди не кинеш —
обриси заграв...
Гей, здійняти б арки
золоті, надземні,
Тракторами б вийти
цілину орать.

А то полем глянеш —
тільки сіно в'яне,
Тільки сіно в'яне
та вітри гудуть...
Ми ж цими шляхами
гнали, гнали пана,

Мріла ген над нами
зоревійна путь.

А на ріки глянеш —
береги обсохли,
Береги обсохли,
аж болить в вічу.

Гей, ударте, наші
електричні сили!
Гей, ударте, сили,
світе-краю, чуй!

Ще й прийди, машино,
заоремо межі,
Заоремо межі
і оновим край.
Хай сміється небо
і вогні закрешуть,
Хай сміється небо
зорями заграв.

Скільки того дива
пада на прядива,
Пада на прядива,
стелить на луги.
Тут би колективи
та пожали ниви,
Тут би колективи
вбрали береги.

ЗОРЕСЛАВИ

Вечорами ждатимеш, матінко,
Сина з Червоної Армії,
Будеш дивитися з хати:
— Час би й додому вертати...
Чом же і досі немає
Сина з далекого краю?
Поле в долині мовчатиме...
Враз
комсомольськими чатами,
Враз
комсомольськими лавами —
Зринемо ми зореславами!
— Буду я, матінко, буду,—
В мене зоря п'ятикута!

Гонами край шляхостелиться.
Хто ж забарився, не вернеться?
Чути,
лунає вже крок!
Гей, комсомол,
на село,
на ярк!

1925

РОМАНТИКА ЧАСУ

Ми звикли йти в бурю, в грози,
Коли ж притихає,— як нудно!—
Тоді ми в стихію приносим
Романтику буднів.

І дзвенять мости, магістралі...
На їх шрубах солодке Сьогодні —
Ери нової, Революції стиль,
Нервів напругу заряджуєш ти!
І хочеться бачить Майбўття,—
Там воно, там воно дніє!..
До сонць чарівної Комуни
Не обійти цих днів.

І заводять пісні на плантаціях,
Їм вторять співи заводів —
Це нової культури повстанці,
Революцій озорені сходи.
Як же буйному втерпіти
Серцю могому й твоєму —
Слухай, пісня пісень про лікнепи*
Сьогодні найкраща є тема.

* Лі к н е п и — школи для ліквідації неписьменності в ті роки.

Решта — політика міжнародна,
Днів марудна, скажу, надбудова —
Краще в маршах, у маршах походних
Брати все з бою

та з бою!

Ми звикли йти в бурю, в грози,
Коли ж притихає,— як нудно!—
Тоді ми в стихію приносим
Романтику буднів.

ПІСЕНЬКА

(фабзавучівська)

Перед нами простяглись
Юності дороги —
Все співучіш, все юніш
До верстата в ногу!

Перед нами боротьба,
Трудна перемога —
Все бадьоріш, все юніш
До верстата в ногу!

Піднялись нові мости
Над глибокі ріки —
Сонцю в райдугах цвісти
Тільки з нашим віком.

Домен огнений, крутий
Візерунок строгий —
Друже юний, запальний,
До верстата в ногу!

1932

СОНЦЕСТАН

Де туман,
 де туман,
 де туман,
Де метелиця, хуга, сніги...
Де гуляли Махно,
 вороги —
Підіймається в ритмах змагань
Сонцестан.

Сонце встань!
Над поля, над луги,
Над безхмарний здіймися екран,
Прощуми в береги —
Сонцестан!

І, як струм, з далини
Обрій ллє синій світ автогенний —
Здійняла робітнича Україна
Образ твій — боротьба —
Образ Леніна.

А вітри, низовії-вітри,
Аж напружують тиск бетоновий —

Хвиля в хвилю шумить до гори,
Йдуть і падають хвилі дніпрові...

Де туман,
 де туман,
 де туман,
Де метелиця, хуга, сніги —
Осяваються гори, луги,
Промениться епохи нової екран —

Дніпрельстан.

1930

КОМСОМОЛ

Комсомол —
і встають легендарні загопи,
Комсомол —
і встають боротьбою нездолані,
І, співаючи, йдуть
юних серцем осяйні колони,
Із Шулявки ідуть, із Подолу...

І Ратманський іде,
і Полонський, Бурштейн,
Димерець,
поправляючи ремінь
рушниці.

Коли вітер доспівував пісні кінець —
засвітилося сонце в зіницях.

Ні Трипілля,
ні розстріл, ні бій,
Білих армій багнет, гайдамацькі клинки
Не спинили ходу молодих,
що ішли нескоримо в віки.

Комсомол —
і вирівнює час
Пісню туги
за всіх, хто загинув,
Комсомол —
і підняв іще вище
він кожного з нас
На республіки славні будівлі.

Комсомол —
і встають легендарні полки!
Комсомол —
на Турксибі, Дніпрі,
Тракторбуді —
Романько, Карташов—юнаки —
На колгоспних полях, новобудах...

Комсомол —
звітувати ми Партії раді:
Є про віщо сказати,
Є про віщо пісні заспівати!
К о м с о м о л —
це республіка наша багата.

ПРИКОРДОННА

На горах Паміру,
 на схилах Хінгацу,
В долинах Поділля,
 де Дністер і Збруч, —
Дзвінкі карабіни, смаглясті нагани
І снайпери вірні стоять біля круч.

І чорної ночі,
 і в ранню годину —
Чи буря звиває,
 чи стогне замет —
Приходить походами здружена зміна,
І ласку незмінну прийма кулемет.

З-за скель і розколин,
 лиш вітер заграє,
Огорнуть все хмари,
 застеле юга —
Сліди до світанку хова і петляє
Рухлива, скрадлива звірюки нога.

Причаїлись гнізда
 високі, орлині,

Соснового леготу
 вічная гра —
Під нами потоки,
 під нами долини,
За нами Республіка ленінських Рад.

Ніхто не пролізе
 з ущелин Хінгану,
Ні рано ні пізно
З низин із-за туч —
Дзвінки карабіни, смаглясті нагани
І снайпери вірні стоять біля круч.

1933

**ПЕРШОМУ
КІННОМУ КОРПУСОВІ
ЧЕРВОНОГО КОЗАЦТВА***

Вперед, вперед
Злютованим ударом!
...І рейдами вперед
 за владу Рад!—
Де Арсенал, де робітничий Харків,
Від Дону тихого
До кам'яних Карпат.

На Крим, на Крим,
До моря, до Азова!—
Де чорний знов підводиться барон.
...Гей, пронесли кінноти лави знову
Клиноків своїх удар
І куль вогонь.

За Збруч, за Збруч!
На гострі шаблі панство!
Стальною лавою
 крізь ночі й дні!..

* Вірш-привітання на день 15-річного ювілею Кінного корпусу Червоного козацтва. Місто Хмельницький (Проскурів). Січень, 1933 рік.

І від петлюр, отаманів,
гетьманства

Лиш пил і дим
У синій далині.

На захід стеж!
В холодні закордони!—
Сторожа бойова
Радянської землі!

Полки твої —
гартовані загони,

І коні ковані,
І гострені шаблі.

1933

МОРСЬКА

Хмари сонце закривають,
З моря стелеться туман...
А чи грає, чи гуляє —
Нам дороги не зламає
Вічнохвильний океан,
Вічнохвильний океан.

І хоч вир лютує грізно —
Духом смілий не впаде!
А чи рано, а чи пізно
Кожен славно за Вітчизну
Рук до діла докладе,
Рук до діла докладе.

Коли ворог — ми зустрінем
Так, як треба зустрічать!
Коли друг — ми не покинем,
З другом в морі не загинем,
Друга вмієм виручать!
Друга вмієм виручать!

Вічнохвильний, шумовитий,
Б'ється, виє і гуляє...

Та крізь хмари всього світу,
Через гори, снігом вкриті,
Нам всміхається земля,
 Нам всміхається земля.

1933

НА НЕЗАБУДЬ

— На незабудь лиши мені левкої,—
Йдучи в похід, кохану я прохав,—
Зустріне гостра, люта куля в полі —
Тебе, тебе згадаю серед трав...

Тебе, тебе згадаю в скрайній тиші,
Крізь бурі й хмари, знаю, прийдеш ти,
Війне й повіє світло-ніжна й свіжа
На ятрі рани прохолодь з мостів.

І в присмерку лихому після бою
Крізь марева я руку прикладу...
На серці зацвітуть твої, твої левкої,
Що ти колись дала мені на незабудь.

1935

1920

*Од станції до станції
На бій, на бій, на бій...
В о л о д и м и р С о с ю р а*

Звичні теплушки
на полустанках,
В далях по травах
білі світанки...
Білі, ой білі,
раптом червоні.
Блескіт, як плескіт —
шаблі та коні!
З димного літа
кетяг калини —
Юність на герці,
спів по долині.
Чом ти зринаєш
другом завзятим,
Чом ти приходиш
роком Двадцятим?..
Пил не припав ще
збурених битов,
Пісня ще тужить
з хмарного літа.
...Ночі недоспані,
очі невиспані.

Що, хіба те
на роду нам написане?
Любих незлюблено,
губ незціловано.
Може, замовлено,
може, роковано?..
Все до суворого кореня
прип'ято —
Рубано, стріляно
з Дону до Прип'яті.
Чом же, епохо,
ти серцю солодка?
Дівчата у френчах,
хлопці в обмотках.
Чом же, епохо...
вічною піснею
Буде проспівано,
буде записано
«Наш паровоз...»
по видolinaх луни...
Наша бентежність,
о юність Комуни!

ПІСНЯ ПРО СОРОК П'ЯТУ

Сорок п'яту вів Якір*,
Під ним чорен ворон-кінь,
Під ним кінь, кінь-гривань,
Ворогам шляхи зрива, гей!

Супротивний вітер дув...
Хто ж нам землі перетнув?
Хто Поділля поділив?
Хто уярмлює Волинь? Гей!

Перед військо вийшов, став,
І промовив, і сказав:
— В нас робота не проста —
Вдарить пана, щоб не встав, гей!

Сорок п'ята проти ката!
Війна панству, спокій хатам,—
І навідмаш шабель вдари
Птаху-ляху ще й боярам, гей!

* Якір І. Е. — командуючий 45-ю дивізією та один з керівників прориву південної групи військ в районі Одеси в 1919 році.

Окружайте, хлопці, поле,
Пройдем луки ми і доли,
Через лиха по степах,
По катюгах-ворогах, гей!

Ой під Фастовом пан хвастав,
А тікав на десять застав,
Як до бою йшов — свистів,
А назад — кричав: «Пусти!» — гей!

Гей, наш славний горній Київ,
Щось ти пану не з руки,
І од можа і до можа —
То колюче, то негоже, гей!

Дністер бистер, та не так,
Як тікав білополяк,
Рік скорая Вісла́
Ще так хвилі не несла, гей!

Ой шумить, шумує Збруч,
Підсобляй нам, Криворуч *,
Підсобляй, бери на Львів,
Пана бити ти ж умів, гей!

1935

* Криворучко — прославлений командир Червоної Армії в роки громадянської війни та боротьби з білополяками.

ПІСНЯ ЮНОСТІ

Минули роки бойові —
 не згадкою холодною, далеко —
Минули роки бойові —
 і дні встають нові, мов клекіт,
 нового дня побідний спів.

І наших рук, і наших сил
 збудовані встають споруди.
Й мужніють наші голоси
 коло Магнітних гір...
На Дніпробудах
 мужніють наші голоси.

Тоді я згадую мотиви,
 що їх наспівував колись,
Тоді я згадую мотиви,
 й снаряда позахмарний блиск,
 й Дніпра холодні негативи.

О пісне юності, зі мною
 ти підіймалася, мов спис,
Ми йшли на ворога з тобою,

В полках з тобою йшли колись.
О пісне битов, ти зі мною,
І нам, як сонце, Комунізм.

1933

3 ВОЄННИХ ЛІТ

ЧАЙКА

Чайку німець убив.
Чайка впала в Дніпро.
Із небесних степів —
Сонце, кров...

Хвиля — вітру блакить
Україною йшла.
Воду вийшли ми пить —
Біла чайка пливла.

— Стійте, хлопці, заждіть,
Не вода тече — кров!
Будем чисту ми пить —
Перетужить Дніпро.

А Дніпро — хмарен світ —
За грозою гроза!.. .
Покривавлено слід,
Немов з лека ножа.

— Ні,— сказали усі,—
Кони ржуть на горбах!
У воді не гаси

Те, що палять в душі,
Те, що кличе рубать.

Вип'єм з кров'ю води —
Та й за гори, у світ...
...В небі серп-молодик,
В полі грюкіт конит.

1942

З ПОХОДУ

Попіл хмар на полях,
Кров, іржа на плугах,
та все пил, та все пил...

Що, забракло нам сил?—
Серед рідних могил
станьмо в бій, станьмо в бій!

Та щоб цвіт-прапор твій
Був у битвах страшний
ворогам, ворогам.

Та щоб нашим штикам
Осявають, мов плугам,
дні весни, дні весни...

Та щоб нивам рясним
На світанках ясних
повноколо ітп!

Та щоб вільно рости
І творить, і цвісти
поколінням новим!
Поколінням новим!

1943

❖ ❖ ❖

На рушники, на рушники,
Твої, Черкащино, узорі —
У дні неволі, в час тяжкий
Палайте цвітом непокори.

І хоч зжирає вас вогонь,
На пил, на попіл ворог віє,
Та ви, мов прапор оборон,
Що серцю світить і зоріє.

Та ви, мов прапор, що веде,
Лавини здружені, воляцькі
Одним полком одних ідей
На злу потьмару орд хижацьких.

О, зрійте барв ясних квітки,
Паліть нам груди в люті пори —
На рушники, на рушники
Твої, Черкащино, узорі!

1942

ДВОЄ ДРУЗІВ

Місяць на півкруга
За Рось западав,
З товаришем-другом
Я в траві лежав.

Німецькі окопи.
Поржавлений дріт...
Нічого не зробиш —
Заступлено світ.

— Товаришу, друже,—
Сказав я тоді,—
З лихого окружжя
Грозять нам кати.

Кругом нас огради,
І смерть нас кругом...
Тікати нам від ката
Чи йти напролом?

Товариш мій глянув
І так відказав:

— Ти кажеш — тікати,
А де ж нам межа?

Межею для смерті —
Могила та гроб,
Межею для впертих —
Граната, окоп.

Не вибереш, брате,
Як краще вмирати,
Гей, нум вибирати,
Як краще долати.

Щасливих на вдачу
І доля не б'є —
У тебе ще стачить,
І в мене ще є

Гранат у підсумку,
Патропів в полі...
Так нумо ж дарунків
Сійнем по ріллі! —

І ось закипіла
Вечірня земля,
Горіла ген Сміла
І Сквиря здаля...

Гранати, гранати —
Удари громів!
Пішли два солдати
У коло вогнів.

Пішли. Пробивають...
Кривавиться шлях...
Горить чи світає
За Россю в степах?..

1944

Картини-вишня,
Оріль-вода.
Яка ж ти пишна
Та молода.

Зелені строї,
Світла хода —
Марив тобою
В тінних садах.

Марив тобою
В тінних садах —
Слід за горою
Не запада.

Ні за горою,
Ні за крутою,
Ні долиною,
Ні чужиною.

Ні за степами —
Тими світами,

Ні за вітрами,
За холодами.

Яка ж ти пишна
Та молода,
Картино-вишня,
Оріль-вода.

Барвисті строї,
Сонце окрас...
Марив тобою
У смертний час. .

В кривавих ранах
Під грози став,
На полі брані
Стрінув, пізнав.

За криком крука
Не гасне стяг...
Я, син твій, руки
Тобі простяг.

1942

ЗГАДАЮ, ЗНАЮ, ЛІТО...

Згадаю, знаю, літо,
Згадаю й хмарки тінь,
І цвіт квіток-зепіток,
І неба, неба спнь.

Згадаю даль туманну —
Шумить, шумить сосна!..
Тебе, моє кохання,
Тебе, моя весна.

Усе, усе згадаю,
Усе, не промгну —
Від проліска край гаю,
До синього розмаю,
Що цвів там на Дону.

1943

ВОГНИК-МАК

*Нема ж його та й не буде,
Поїхав за Десну,
Ждала, ждала козаченька
На другу весну.*

З народної пісні

Та ген, кúрений, закúрений
Виден, виден кремен-шлях...
Пил вітрами димно збурений
В голубих степах.

Йшов солдат удаль дорогою,
Ніс рушницю і рюкзак,
І квіток з собою трохи там —
На шинелі вогник-мак.

Вогник-мак... Ось-ось зів'яне він —
Вже він гасне, як не жив.
Коли ж цвів — солдат поглянув був
І розцвівся сам в душі.

Вже й опали пелюсточки ті,
Вітром звіяні у пил,
І без вогнику листочки ті
Посхплялися без сил.

Та в солдатських грудях полум'ям
Вже вогонь ясний палав,

Бо у журі бачив доли він,
Де, було, лани кохав.

І до краю весь обурений,
Йшов і йшов солдат в боях...
Та ген, курений, закурений
Виден, виден кремен-плях.

Кажуть люди, десь за Десною
Впав солдат в диму атак...
День і ніч пала над месником,
Кажуть люди, вогник-мак.

1949

Не ремесло мені війна,
Не розуміюсь я на тому,
І, певне, зроду б ні, вона
Мене не викликала з дому.

А отже був, як всі, солдат,
Ішов походом в димні далі,
Та ще й солдат, куди — без вад!
І недарма горять медалі.

Що ж спричинилося тому,
Що ти, поете, в хмурнім році
Пішов, як чорт той у диму,
З гранатою при боці.

Пішов, пішов... Солдатом став.
Та хто про те питати буде!
Я рідний край свій захищав,
А що це —
добре знають люди.

1950

МАТЕРІ

Ти все питала, все шукала,
Де та могила, та земля,
Що трьох синів твоїх сховала,
В свої обійми узяла.

Ти все питала, все шукала
Де ті вітри і звідки дмуть,
Що того літа провітали
Синам-солдатам трудну путь.

Ти все питала, все шукала,
То зір, то місяця вгорі —
Вони ж бо землю осявали
Синам останньої пори.

Ти все питала, все шукала,
Аж доки в полі і сама
Зигзицею, луною стала —
Шумиш в вітрах, ідеш в
громах.

.

Чи гомонять, чи сплять діброви,
Чи спів несуть птахи степам —
То чути матері там мову,
То чути — мати ходить там.

1948

І гіллям, немов руками,
на горба схилився.
Видно стало,
видно — все кругом горіло.

І тополя впала,
зрізана під корінь,
Мов ножем, снарядом,
кованим в Берліні.
Більше не шуміла,
не гула тополя,
Більш не клала літом
на дороги тіні.

Сходив місяць з темних рік,
З густих, кривавих...
Сонце закотилось в тучі-хмари...
Та вогні-заграви
ще вели відправу
І гармати били, били без угаву.

НА СХОДІ СОНЦЯ

Повіви маю з лугу, із гаю —
лю-лі, лю-лі...
Хто ж мені грає, душу торкає? —
Вітер моєї землі.

Повіви маю з лугу, із гаю —
лю-лі, лю-лі...
Хто ж мене крає, серце лупає? —
Муки моєї землі.

Повіви маю з лугу, із гаю —
лю-лі, лю-лі...
Хто ж мене радує, в бій посплає? —
Голос моєї землі.

1942

У ШИРОКІМ ПОЛІ ГИНУЧИ

Тихонові Ананьїну

У широкім полі гинучи,
Ясен світ зорі лишаячи,
Він стояв горою-правдою,
Силу вражу відбиваючи.

Не вітри шумлять озівській,
Не орли щугають славлені
На поля, поля лозівській
Три рази долів кривавлені.

Трави в'януть потолочені,
Кров'ю луки захлинаються...
Гей, дуби, немов наврочені,
Під громами не хитаються.

— Гей, до слави!.. Не схлятися,
Доки стачить, друзі, пороху!..—
Крикнув, крикнув: — Не здаватися!..
Не здаватися, хлопці, ворогу! *

* Року 1942, повесні, в часи відступу, дець на лозівських полях, в нерівнім бою з німецькими танками загинув співробітник газети «Радянська Україна» журналіст Тихін Ананьїн. Останні слова його були: «Хлопці, не здаватися, вперед!..» (А в т о р).

Заступило небо хмарою,
Тільки сонце тричі бризнуло,
Та упав він під навалою,
Під навалою залізною.

Там упав він умираючи,
Під густою смерті пряжею,
Та громами розтинаючи
Силу чорную превражую.

Пройде чорний час подолею,
І минеться, розгодиниться,
Ми згадаєм тебе, лицарю,—
Сонце правдою засвітиться.

Хай повік нам буде прикладом
Твоє серце, всім правдивеє,
Ми згадаєм тебе, Тихоне,
У преславнім місті Києві.

ЧИ РОСОЮ ЗОРЕВОЮ

Чи росою зоревою,
Чи хмарою грозовою,
Чи туманом-перецвітом,
Чи маковим цвітом,
Чи веселкою зі сходу
В чорні дні походу,
Чи майовим цвітом-
зіллям
З дому-огороду?

Чим привидишся
солдату,
Де тебе питати,
На якому перехресті,
Дівчино-розрадо?

І росою зоревою,
І хмарою грозовою,
І туманом-перецвітом,
І маковим цвітом,
І веселкою зі сходу
В час твого походу,

І майовим цвітом-зіллям
З дому-огороду...
Навіщу тебе я, мій, мій,
Встану із могили.

1943

СТАЛІНГРАДСЬКА

Під славним Сталінградом
Всі знали Василя —
Такий чорнявий, з піснею,
А пісенька була —
 подільська, донецькая,
 полтавська земля...

Гуляв із автоматом
У німців по тилах...
— Капут! — кричали гади
Від кулі Василя.

 Подільська, донецькая,
 полтавська земля.
Було, Василь замріється:
Десь Галонька росла!
Замріється, зажуриться —
Жила-була, цвіла...

 Подільська, донецькая,
 полтавська земля.
Ішов Василь на згаршца,
Боїв гроза гула,
Ревли гарматні хмаршца,
Та пісенька вела —

подільська, донецька,
полтавська земля...

Та довелося, трапилось —
Вп'ялася куля зла...
Яка ж вона, проклята,
Невчасная була!..

А там десь...
подільська, донецька,
полтавська земля...

І рана задимилася,
Кров з серця потекла,
І сонце похилилося,
І хмара налягла...
...подільська, донецька,
полтавська земля.

І руку простягаючи,
Крізь смертні болі раи,
Вмираючи, прощаючись,
Прошепотів полям:
«...подільська, донецька,
полтавська земля».

Лежить під Сталінградом,
Згадаймо Василя!
Упав під Сталінградом,
Та пісня не вмира!—
Подільська, донецька,
полтавська земля.

НАПРОВЕСНІ

Любили ми весінній шум осик
В краю своїм над Россю, над Оріллю,
І гомін трав, і перший птці крик,
І перший пролісок рясного передзілля.

Любили ми, та ворог потоптав,
Як душу нам, як серце при дорозі;
І не весни туман,
 з-під ватри ніжних трав,
За валом вал вітри встають
 і стогнуть грози...

Не рути дух і не барвінку цвіт,
Не спній пролісок з замисленого гаю,
А гострих куль, снарядів смертний літ
Наш волі край громами сповивають.

І платим ми вогнем за все,
Як не платили звуку ще ніколи,—
Вогню і куль з нас кожен вщерть несе
В краю своїм по рідних видноколах.

Любов свою ми збільшили в сто крат —
Весна іде крізь спалахи діброви!
І леготом вітрів нас зве перемагать,
Як звуть вперед нас
 блиски хвиль дніпрових.
Вперед же всі, на зграй ворожих крик,
На ніж дротів, на схили погорілі!..
Любили ми весінній шум осик
В краю своїм пад Россю, над Оріллю.

1942

ЧИ ЗАГИНУ, ЧИ ВЕРНУСЯ

Чи загину, чи вернуся —
Цвіт гвоздик —
 печалі знак!
Я любив ті коси русі,
Я любив не знати як!

Снилось, мріялось, ввижалось
До сьогоднішнього дня,
Що стрічала й проводжала
Все життя мене вона.

Тільки раз сумного ранку,
В час прощання, на зорі,
Не всміхнулась
 з-за фіранки,
Загасила ліхтарі.

З того часу серце в тузі,
В нерозрадній самоті —
Де не йду я —
 в полі, в лузі, —
Та до неї лиш путі.

І все жду і жду — прогляне
Світла знак з її вікна...
І я вірю —
 легші стануть
І дорога і війна.

1944

МАЛЬВИ

Коли ми видали усе,
Лишали край і дім,
Як ти цвіла, краса осель,
Рожева мальва-дим.

Відносив нас походів вир,
Кривавий вал атак,
А ти цвіла, немов докір,
Немов зневаги знак.

Чотири квітки в дивину,
Чотири кров'ю вщерть,
Що так горять лише в війну
Під сонцем і дощем.

Землі краса, степів любов,
Печалі тінь в очах...
О наші болі, наша кров,
На пилу димний шлях!

Здавалось, сон — цвіли, цвіли
На щастя, на життя...

І кожен мріяв в млі долин
Про дім, про вороття.

І був у нас один такий,
Праворуч близько йшов,
Мов сокіл ясен, молодий,
Стрункий і чорнобров.

Він мальви брав, було, в косі —
Гнучкий дівочий стан!
Гарячих ран не загасив
Досвітній час розстань.

Упав, упав на ковили
Від кулі і штика...
Дівчата гілець не вплели,
Не зм'яла рут рука.

А та одна, що десь лишив,
Стояла в самоті,
Питала даль вона: — Скажи,
Чи вернеться сюди?..

Не жди, не жди, солдат лежить,
Розвіявсь мальви дим...
І неба рідного блакить
Не розцвіла над ним.

Листів-привітів не пиши,
Не одному біда.

Лежать його товариші —
Кому ж відповідать?..

.
І пламенів на захід, схід
Невгасний вир пожеж,
І кликав, кликав мальви цвіт
До рідних серцю меж.

Ладнали зброю і вперед
За кроком крок ішли,
А над тими, що брала смерть,
Видіння гроз цвіли.

Чотири квітки в дивину,
Чотири кров'ю вщерть,
Що так горять тільки в війну
Під сонцем і дощем.

Хто падав в полі — підіймав
Свою, солдата, тінь,
Хто гинув, знову той вставав
У смертний час горінь.

Бо не згасав, не танув гнів —
Бив вітер і свинець!
В краю далекім пламенів
Із мальв ясний вінець.

ПРО ЛЕЙТЕНАНТА РУБЕНА

Гренада, Гренада, Гренада моя!

М. С в е т л о в

На причалах Сталінграда,
На приboях волзьких хвиль
Ти співала про Гренаду,
Про Гренаду, що любив

Юнак, юнак смуглявий,
Хоробрий лейтенант,
Під прапорами слави —
У реві канонад.

Як ішов крізь смертні бурі,
Як палав він серцем весь,
Рубен Руїс Ібаррурі,
Син коханий Долорес —

Юнак, юнак смуглявий,
Хоробрий лейтенант,
Під прапорами слави —
Іспанії солдат.

Як в боях слова про тебе
В серці юному беріг,

Як любив Росії небо,
Ясен світ очей твоїх

Юнак, юнак смуглявий,
Хоробрий лейтенант,
Під прапорами слави —
Комуни він солдат.

1952

ГВОЗДИКИ

(Осінь 1943 року)

Гвоздики рожеву засвічують мідь
З-за гілки, з-за тину, з-за рогу...
Дорога, дорога, дорога біжить,
Курна і далека дорога.

— Рівнятися праворуч! Чотири у ряд!—
На Заході стрінуть тумани...
Вітальним салютом гвоздики
горять,
Громохкіше б'ють барабани.

— На, любий юначе, від серця мого!..—
І падає цвіт на лафети.
Подільського серця гарячий вогонь
Солдат зарікає від смерті.

І радісний гомін, і радісний крик,
І вдаль розступаються ріки...
...Хай будуть, солдате, на пам'ять,
на вік
Осель наших дальніх гвоздики.

І полум'ям серця спалахує цвіт
З-за тину, з-за гілки, з-за рогу...
І падають квіти, і падає мідь
Захмареним сонцем під ноги.

1945

МАРУСИНА КОСА

(З циклу «Бухенвальд»)

Хліба вже колосяться,
До обрію хліба...
Марусі села сплять ся
І Ворскла голуба.

Марусе, Марусино,
Ти світ моїх очей,
Оця тобі жоржина
І ружі цвіт оцей.

Оці тобі волошки.
І щоб іще — зорю?..
Ось пайдорожчу брошку
Куповану дарю...

А вітер віє, грає,
Перебира разки,
Та все пита, питає:
Марусе, де ти, з ким?..
Все ходить, все шукає...
«Та я ж із ним, із ним...»

.

Нема її, немає...

І чорний завіває
Із Бухенвальду дим.

.
Ну хто б те міг подумать —
Стоїть верба сама,
Схилилася в задумі,
А дівчини нема.

Самітною береза
Чека її давно,
І наче вітру леза
Прорізують вікно.

.
...А чайці не підняться
В блакитний шум весни...
А сні не пересняться,
Не переспяються сні.

На європейським ринку
Згоріла.
Ні, не вся.
У матері в прискринку
Лежить її коса.

У матері в прискринку
Марусина коса.

НА РОЗМЕЖЖІ ДОРІГ...

На розмежжі доріг
Чорний дуб не шумить,
Вітер снить в ковилах,
І навколо все снить.
Там солдат, там лежить
Без ім'я той солдат,
Над ним сонце горить,
Неба зорі горять.
Що не рік навесні
Туди люди ідуть,
І дівчата квітки
На могилу кладуть.
І приходять одна
Серед подруг сумна —
Їй пісні — не пісні
І весна — не весна.
Там лежить той, що в май
Їй нав'яв — кохай...
І сказав, як опік:
Куля вб'є — ізгадай.
Там лежить той, що вів
За собою загін,
Що від нього тікав

Цімчура не один.
Там навікі герой
Собі місце обрав
І навікі поліг
В долину серед трав.
...Що не рік навесні
Туди люди ідуть
І дівчата квітки
На могилу кладуть.
І приходить одна
Серед подруг сумна,
Їй пісні — не пісні
І весна — не весна.

1947

ПІСЛЯ ПЕРЕМОГИ

Ран у серці не лічи —
Жив, любив.
Вітер висушив мечі,
Дощ обмив.
Ворон, ворон, не кружи —
Ясен вир —
В піхви вкладено пожі,
Значить — мир.
Значить, голуба крило —
Вість полям!
Значить, плуга чересло
Сяє нам.
Шелестить весни вода
В луки літ,
Значить, мирного труда
Зріє плід.
Пробивається в світі
Первоцвіт —
Значить, в щастя нам іти.
Жить.
Любить.

1945

ЛІТА І БЛИСКАВИЦІ

Молодість, ти хороша,
Юність — благословенна;
Посестри: серцем схожі,
Наче в колосі зерна.

Вас я знавав віддавна,
Бувши колись коммольцем,
Ваша дорога славна
Щирістю, вірністю, сонцем.

Ваші юнацькі груди
Вбрали стільки озону,
Що аж дивують люди, —
Щастя ж усіх полбніть!

Кожному юність мила
Росами ранків умита —
Як ми, о як ми любили
Перші шляхи громовиті.

Сині несходжені далі,
Ластівки крики над нами...

Як ми, о як ми палали
В перших походах серцями.

Може, тільки здається —
Всім воно любе минуле,
Тільки ж і досі серце
Тим відкликається гулам.

Може, не знаю, може,
Слались й колючі стерні...
Молодість, ти хороша,
Юність — благословенна.

1960

■ ■ ■

— Може, втома?..

— Анітрохи!..

Парус.

Весла.

Радість.

Сміх.

...Колосонячні дороги
наших райдуг весняних.

І моя ото дорога.

І мої ото путі.

І мені через облоги,

не стомившись анітрохи,

йти і йти...

Іти.

1956

Промайнуло літ багато
Блискавицями удаць...
Літ багато, днів багато,
І когось немовби жаль.
А кого? — питає серце.
І воно ж мені — мовчи!
Вже ніхто не озоветься,
Чи гукай ти, чи кричи,
Чи волай в далеке небо,
Чи сиди і виглядай,
Тільки зіронька до тебе
Блисне й, мабуть, пагада,
Як співав ти «Гаю-гаю...».
І виходила вона
Прямо з маю, із розмаю —
В квітах, видом чарівна.
І ви йшли — немов до раю,
Мрія тихо далина...

Прямо з маю, із розмаю —
У віночку, чарівна.

1958

❖ ❖ ❖

Оті самі, оті самі
В небі синьому хмарки,
Що, було, колись над нами
нагідками, маківками
В золоті плелись вінки,
Що до серця пісеньками
Так і рвались залюбки,
І не знати, може, снами,
вітром тихим, колосками
Шепотіли з-за ріки.

.
Де злітали за літами,
Де бували, хмароньки? —
Ви ж колись, було, над нами
чорнобривцями, зірками
В золоті плелись вінки.
...Тануть тіні над степами —
Даленіють сон-квітки...
Що, було, колись над нами
дивом, маревами, снами —
Оті самі, оті самі
В небі синьому хмарки.

1961

ВСЯ ДОЛИНА ЗЕЛЕНАВА...

Вся долина зеленава
В квітах-зорях, в майських травах,
Вся долина аж медова —
Пив би й пив наній чудовий,
Що вітрець його ледь точить,
А серденько мовить —
 хочу.

Хочу, хочу... не нап'юся!
Каже хтось — не надивлюся!

Хтось співає, хтось шепоче...
Чи не серденько дівоче.

1956

❖

Поскоріш поспіши, приїзди,
Доки листя в лісах не опало.
Як горять, пламеніють листи...
Карнавали дерев, карнавали...

В мовчазному буянні гаї.
Їм ні крику, ні сміху не треба —
Тільки тихі шептання твої,
Тільки тихі шептання мої...
І таке ж зачудоване небо.

І таке ж, як колись,
зачудоване
небо.

1956

❖ ❖ ❖

Мов спинила подих.
До грудей рука.
...Десь в дорогу потяг,
Вийшовши, гука.

Станція розлуки.
Станція надій.
Квіти. Віадуки.
Неба зоревій.

Простягає руки —
Мій.

1954

ЖОВТОЦВІТ ОДЦВІВ

Жовтоцвіт одцвів,
Вогник-мак згорів,
Ні тебе не чуть,
Ні твоїх листів.

Напиши, пришли
Ти хоч інколи,
Ізгадай в листі,
Як удвох були.

Як удвох були,
Наче й не жили...
А кругом, кругом
Нам квітки цвіли.

Вже й дощі ідуть,
А листів не чуть,
Мабуть, їм покручено
Шлях-дорогу, путь.

Може, заблудилися,
Вгору йти стомилися —

Та скажу, скажу я —
Те і снилося.

Що було — зціло,
Вітром обнесло,
Як гілля двом яблуням
Руки розвело.

Жовтоцвіт одцвів,
Вогник-мак згорів,
Ні тебе не чуть,
Ні твоїх листів.

1956

Снились мені,— мовить дівчина,—

сни:

Танцювала я коло-веснянку
Напровесні золотої весни,
На світанках срібного ранку.

Снились мені,— мовить дівчина,—

сни:

Вже, начеб гарячого літа,
Обпікають мене віти саду рясні
І я мати немов, многодіта.

Снились мені,— мовить дівчина,—

сни:

Я щаслива усім, я багата —
Хоч тумани, й дощі, і вітри восени,
Та онуків — аж ломиться хата.

Снились мені,— мовить дівчина,—

сни:

Вже зима, і сніги, і морози...
Та круг мене хороші, хороші сини
З отакими не страшно й у грози.

Б'ють у такт барабани, оркестри гримлять,
Йде, кружля лебединєє коло —
Юні подруги в мріях, у танцях летять...
Та щасливо стелися ж їм, доле!

1955

Солов'ї всю ніч співали,
дітям спати не давали —
колихали.

Солов'ї всю ніч співали,
юним спати не давали —
мало, мало...

Солов'ї всю ніч співали,
літнім спати не давали —
натомляли.

Натомляли, бо згадалось,
Як, бувало, колихали,
Як, бувало, мало, мало...

Як бувало.

1957

Не туманся, тумане,
Коли сонце устане,
А туманся, тумане,
Рапо-вранці порану,
 Як роса ще роситься,
 Як холодна травиця,
 Як доріжка у полі
 Та мильньому сниться.

Розступися, тумане,
Коли сонце устане,
Розійдися, тумане,
Коло нашого стану —
 Буде милий із дому
 На світанку ясному
 Йти раненько хутенько
 По бережку крутому.

Ой, чи в полі навмисне
Всі тумани нависли?
Ой нависли, нависли
На серденьку й на мислі.

Чом не йде, не співає,
Бригадир вже питає,
А я ж серцю своєму
Що й казати — не знаю.

1954

ПІСНЯ-ТАНОК

Ой у полі тополенька,
Тополенька пишна —
Та то ж наша Ганнусенька
З подружками вийшла.

Вона вийшла, вона вийшла,
Плетений віпочок,
Вже нашої Ганнусеньки
Чути голосочок.

I-i-ix... гармонія до ладу,
Луни-перебори...
Красень ясен на бригаду,
Із чубом которий!

А він підтюпцем до мене —
Скоком я від нього,
А він присядом до мене —
Боком я до нього...

I-i-ix... гармонія до ладу
Луни-перебори...

Ти ж підвів усю бригаду,
Із чубом которий.

Ти ідеш давно позаду,
А, було ж, колись ти!..
Мойму серцю на досаду,
На досаду чисту!

Мої дружки, ви подружки
З хорошої ланки,
Не ставайте з танцюристом
Отаким у танки.

Гей у полі тополенька,
Тополенька пишна —
Та то ж наша Ганнусенька
З подружками вийшла.

ОЙ РАЙДУГО, ОЙ ВЕСЕЛОЧКО...

Ой райдуго, ой веселочко,
Іди до нас на весіллячко!
Ти ж і клечана,
Ти ж і квітчана,
Братства зіркою
Нам засвічена.

Ой райдуго, ой веселочко,
Візьмем тебе на веселечко,
Попливе́м, попливе́м
Та по морю ми,
Та по морю ми,
Аж до стін Москви.

Аж до стін Москви, до гори Кремля,
Звідки світ бере та уся Земля.
Люду руському ми уклонимось,
На всі сторони ми поклонимось
Всіма дугами семибарвними,
Семиграйними та безхмарними.

1955

НА ПОЛОНИНІ

Весняного ранку, золотого ранку
Сходила з погір'я дівчина-чабанка.

Брала овечата та й на рученята,
На горбах спиняла чорні оченята.

Йдіть пасіться, вівці, по траві-долівці,
Кружать та ворожать в синім небі кібці.

Йдіть пасіться, вівці, по траві-мураві,
Я вас не покину ні пізно ні рано.

Будуть нам котиться овечки, ягниці,
На добро, на щастя отара плодиться.

Пожену отару до гаю в кошару,
Пожену на тирло в холодильник під хмару.

Гей, по полонині ходять тіні сині,
Та нема де лучче, як на полонині.

1957

КРАЙ ПОДОЛІЇ

Край Подолії прекрасний,
Край Подолії — наш рай,
Світить сонце яспо-яспо,
Цепогасно на весь край.

Край Подолії в ожинах,
Край Подолії в садках,
І в ожинах, і в жоржинах,
І в любисткових вінках.

Та не те мене чарує,
Та не те в мені бринить —
Як люблю я, як люблю я
Світлосяйний небозвід!

В електричному сіянні
Устає й заходить ніч,
І Ганнуся на комбайні
Йде у зорях вся навстріч.

А навколо пшеницями,
Наче хвилями, шумить.
А навколо, мов квітками,

Мов розквітлими вінками
Нас чарує білий світ.

Світить сонце ясно, ясно,
Непогасно на весь край —
Край Подолії прекрасний,
Край Подолії — наш рай.

1956

Під горою крем'яною
зелен гай;
В'ється стежечка тудою —
не питай.

Скільки там перестраждало
серце те,
Що любило, що кохало
й досі жде.

Скільки там перетомилось
в ніч воно,
Кажуть, так ще не любилося
ні одно.

А яка ж тому розрада?
Тільки — «ох!»
Ні в садочку, ні у хаті
не удвох.

А яка ж тому причина?
Не питай.

В смутках дівчина-рибчина —
не питай.

Не сказали лози досі,
ні верба...
Прошумить колись під осінь
клен хіба.

1956

Скільки оком, брате, глянеш,
то й Верховина,
Та яка ж зелена, мила
серденьку вона.

З гір потоки плинуть,
рвуться,
струмені бринять,
Тихим леготом смереки
по скелях шумлять.

Ой смереко, смеречино,
дівчино моя,
Будем слухати з тобою
в парі солов'я.

Всі рулади переллемо
в серденька свої,
Все життя вчуватись
будуть
тоті солов'ї.

Може, ми і розійдемося —
всякому бувають —
Верховинський соловейко ж
нас буде єднать.

1956

Відпочили мої очі
На чудових ваших строях —
До темнесенької почі
Я дивився.

«Го-я, го-я...»

Повторяли ніжні хори,
Колискову колихали,
Доки в небі темні гори
Своїх скель не заховали.

Запалив хтось зірку-люльку —
Над Покуттям даленіла...
Про гуцулку, про гуцулку
Пісня з серцем говорила.

Все поволі затихало,
Ночі мороком вгорнулось,
Тільки ринуло, зринали —
«Го-я, го-я...» —
довго чулось.

1956

142

Почалося літо,
Літо почалося.
І загомніло,
Загуло колосся.
Аж до небокраю
Нива непочата
Котить хвилю, грає,
Вже й співає — жати!
Жати, жати, жати,
Працьовиті руки!
Не спать, не лежати,
В долоні не хукать.
Берися за діло —
А його ж багато:
Озима поспіла
І яра — під хату.
Колишеться море,
Кораблі по ньому —
Саме хмарка вгору
Тіниста без грому.
Та й сонечко саме
Впору по пшениці —
То лише краями,

То, ген врожаями
Враз зазолотиться!
Начеб на півсвіту
Спілого колосся!
Почалося літо,
Літо почалося.

1955

НАЦІЛЕНО СТРИЛИ КАНАЛІВ...

Націлено стріли каналів
В стеги, у пустелі, у суш...
А спека, як стала — скувала:
Не руш мого царства, не руш!

Гризе, не вгава екскаватор
Все далі, все глибше в ґрунти,
Здавалося б, ніколи й спати,—
Землі не розкрито принади,—
Та знадила ж піснею ти.

Зірок непогасні узори
На дальніх горбах степових,
Любов'ю оспівані порц,
Коханої смуток і сміх.

О, вас не забудь нам ніколи,
Як юності нам не забудь,
Як голосу друзів із школи
Тії, що вела в добру путь.

Ростем, виростаємо, друзі,—
Блакитна степів даліна...

І чайка кигиче на прюзі,
Шумить за весною весна.

І що нам, що спека скувала,
Що чується з далей: не руш!..
...Націлено стріли каналів
В степи, у пустелі, у суш.

1953

*МІНГЕЧАУР**

П'янкiш вина шумить Кура,
Несе вали кавказьких бур
В долину щастя і добра —
Мінгечаур!

Мінгечаур, Мінгечаур!
Гори, палай, наш сонцестан!
Співає тюрк, співа хевсур,
Вся Грузія й Азербайджан.

І ти за хвилиною полинь,
Орлам лиши зурну, аул...
Біжить Кура в садах долин —
Мінгечаур.

Де прикаспійський суховій
Сушив Завхари ніжний стан —

* Мінгечаур — на півдорозі між Баку й Тбілісі, біля селища Мінгечаур, збудовано на річці Курі велетенську електростанцію. На той час одна з найпотужніших в Радянському Союзі.

В зелених корчах малярії
Бліда безкровіла Мугань *,

Бавовна там біліш снігів
Від ласки сонця і долонь,
Зурши лунає, ллється снів —
Снігам хвала, а ти ж вогонь!

Вогонь, вогонь Мінгечаур!
Гори, палай, наш сонцестап!
В садах гранатових бюльбюль. **
Співає славу про Мугань.

Бюльбюль, бюльбюль!.. Прибій води,
Де буйвол йшов з вагою хур,—
Біжать під струмом поїзди...
Мінгечаур!

У домнах витопи руди,
Ариків сріблення під шпур,
І рев, і грай, і шум води —
Мінгечаур!

Ти чаша озера між хмар!
Вогонь — напій кавказьких бур!

* М у г а н ь — або Муганський степ — частина Прикаспійської низовини в Закавказзі, на південь від пониззя річок Кури та Араксу.

** Б ю л ь б ю л ь — соловей (*азербайдж.*).

По вінця чаша — повен дар —
Мінгечаур!

Мінгечаур! Мінгечаур!
Гори, палай, наш сонцестан!
Співає тюрк, співа хевсур,
Вся Грузія й Азербайджан.

1950

ПІД ЧОРНИМИ БУРЯМИ

Чорні сльози хмар далеких
Над степами пролились,
І нестримний бурі клекіт
Прошумів і віддаливсь.

І лишилася пустеля
І самотна і німа,
І під сонцем невесела —
Опохмурила пільма.

Та з-під шару пилу
встали,
Пробиваючи настил,
Наче вигранені з сталі,
Три дубові три листи.

На століття треба брати
З земель сили і снаги!
...І мов пнулись оглядати
Весен будучих луги.

Шепотіли, шепотіли:
— Чуйте, слухайте, горби,
Ще заграє наша сила,
Тут шумітимуть дуби!

1952

ПРО СИВАШ

Синій цвіт цвіте —
Солонці!.. Сиваш.
Ні, не те, не те —
Не для нас пейзаж!
Сколхнувся туман,
Застогнав лиман,
Мов старий, глухий
Дідуган.
— Та які гаї?..
— Та навіщо-бо? —
Чудеса мої
Сотворив сам бог!
Не займи мого,
Кинь розорювать,
Я не дам того
Перетворювать.
Тут були піски,
То й нехай лежать!
Геть, кажу, ліски
Не насаджувать!
Солонці були,
То й нехай вони,—
Бачу, ви надумали

Їсти кавунн...
Потовчу їх вам
І нашлю туман,
Накажу вітрам,—
Я тут бог і пан!..

Отакий лиман,
Отакий Сиваш!
— Ні до чого план,—
Мовить,— буде ваш.
Та не скажем ми:
Пісні нашій край,—
Де ковил німий —
Зашумує гай.
Не звикають нам брать
З-під землі дари,
Де горби лежать,
Підуть грейдери
Ні, не з ласки брать
З-під ґрунтів дарп —
Візьмуть добрий клад
Екскаватори.
Добро, дбаючи,
Самі в ґрунт дамо,
Не питаючись,
Перетворимо.
Зашумлять сади
Абрикосові,
Солонців сліди

Змиєм росами.
Далину ми всю
Зробим повною —
І пшеницею,
І бавовною.

Врожаї кругом —
Береги затчуть —
Про Сиваш не той
Буде славу чуть.
...Синя даль цвіте,
Та не той Сиваш!—
Аж шумить — росте,—
Оце пам пейзаж!

ПРО МАТИР-ГЕРОЇНЮ

Виряджала сина мати
Всі віки...

Куди?

В солдати.

І тужила, і прощалась,
І сльозами умивалась,
В світ пускала —
люлі-люлі...

Йшли сини її під кулі,
Гинуть в полі, умирати,
За багатих воювати.

У дорогу виряджає,
У щасливу путь пускає
Наша мати нас, синів,
Нас, синів-богатирів.

Кожен син та діло має,
Не гуляє, не вбиває —
Кожен син для щастя дбає,
Рук до діла докладає.

Син один їй пише з Дону,
Пише з Дону їй додому,
Як на греблі Волго-Дону
Він підняв зорю червону.

Другий лист іде з Дніпра:
«Здрастуй, матінко стара».

«Здрастуй, матінко ти паша...»—
Пише син з Тахія-Таша.

Всі сини її будують
(Не вбивають, не воюють),
Чом же, прокляті, не чують
Вороги на тому боці!

Зброї подзвін їх луна —
Їм убивства, їм війна,—
Без угаву точать, точать...

То нехай же, вражі, знають,
Що коли на те пішло —
Діти матір звеличають
Й, коли треба, пригадають
Все воєнне ремесло.

**О РАНКИ ВЕРЕСНЯ
ЧУДЕСНІ...**

О ранки вересня чудесні,
Прозоро-світла голубінь...
Коли б не ті далекі весни
І не полон жадань, хотінь,

Я не бажав би більш нічого,
Я в тиші б вашій зупинивсь,
Я тільки б з вашого порога
На все б, що в світі є, дививсь.

Але ж не можу іншим бути!
І серед ваших гожих чар
Все порива мене на люди —
Я хочу бути, всюди бути,
Кудись іти, чогось набутти
І пити мед і сльози хмар.

І все оте, що давні весни
В дорогу винесли мені,
І все оте, що милі весни
Вплели замріяно в пісні,
І все оте...

О ранки вересня чудесні.

1959

ЧАСТО ОЧІП МЕНІ СНИТЬСЯ...

Часто Очіп мені сниться,
І орільські перлівниці,
І та гребля з Полковища,
Що гримить, бувало, днищем
Під великою вагою,
Що насунулась гарбою
З повнозерними снопами,
Наче хура з кавунами.

Часто Очіп мені сниться,
І орільські перлівниці.
Та ще човник той дощатий,
Що в піснях отам дівчата
Уже так його вкохали,
Що всі люди добре знали
І про човник, й про весельця,
Й хто кому якраз до серця.

Часто Очіп мені сниться,
І орільські перлівниці,
Ніжні шуми очерету —
Наче шепчуть — де ти, де ти?
Чом не вернешся до нас ти?

Хоч писав про це не раз ти,
Та й не чути, та й не видно,
Мабуть, ми уже не рідні.

Ой, хороші мої, милі,
Тихі шуми, сині хвилі,
Я ж не знаю інших в світі,
Щоб отак могли бриніти,
Все, що в серці, зачіпати
І вертати, і вертати...

Часто Очіп мені сниться
І орільські перлівниці.

1964

**НАСЛУХАТИСЬ,
НАБАЧИТИСЬ...**

Наслухатись, пабачитись
І сонцем засіять,
На день пісень настануть —
Яка це благодать!

З весни по-солов'їному
Всю нічку гомоніть,
А з літа — в тополиному
У леготі шуміть.

Безсмертником та рутами
Під грозами рости
І з трепетом набутого
У осінь увійти.

В труді палать й на холоді
Горіти не згорать,
І все набуте молоді
Досповна передать.

Чи зорано, засіяно,
Як треба, на гаразд!

Буть дівчині замріяній
Порадником не раз.

І з серцем, повним радості,
У світ красу нести,
І з серцем, повним радості,
Мостить життя мости.

1960

Яблуні чорне і голе галуззя
В солячнім літеплі, в чистій блакиті,
Березень йде у яснім видпокрузі,
Близькі й далекі гойдаючи віти.

Синій туманець до саду заходить,
Брязкає стиха, легенько торкає,
Начеб дитя пеленає... О, грає
Гімном краси неповторна природа.

Вийшов мічурінець в сад подивитись,
Замірам дати вогонь бистролетий,
З соком весни забуяти, розкритись,
Наче піснями рясними поета.

1955

БЕРЕЗЕНЬ

І шпаки, і граки кричать:
весна, весна!..

Червоні сережки розвішала
осичина.

І верба теж своїм гіллям
красує вся.

Здаля й пташка мала
обізвалася,

А ще вище, аж ген-ген там,
вгорі, в імлі

Тільки й видно, що десь
пливуть журавлі.

Та на веслах, на веслах
усі як є...

В рідний луг озиваються:
ми є, ми є!

А внизу, вся в сережках
в рясних уся,

Ліцинонька-краса
запишалася.

І у поле перша лягла
борозна.
І шнаки, і граки кричать:
весна, весна!

1960

НА КУЛЬБАБИ

На кульбабі золотій
Трудиться бджола —
Із чарок смачний напій
Повно набира.

І летить до роду в рій
З пошею вона,
Щоб в коморі кошіль свій
Започати з дна.

І летить вона назад
На гречки-меди,
Щоби частку добру взять,
З поля принести.

Щоб достатками весь рід
В силу убивавсь,
З злотоцвіту медоцвіт
Щоб все літо бравсь.

Щоб багатством вулик той
Славивсь наокруг,

Мов узорами квіток
Зелен килим-луг.

А зібрати ж дар-напій —
Праця немала! —
На кульбабі золотій
Трудиться бджола.

1953

ДОБРИЙ РАНОК

— Добрий ранок! — чути з долу.
— Добрий день! — озвалось поле —
Літо.

Мотоцикл, як птах на пружі,
Дзвонять коси срібно в лузі —
Літо.

Засніла там ожина,
Запалилася жоржина —
Серпень.

Цвіт скинає на городах,
Кида кольори у воду —
Айстри.

Ген у колі йдуть дівчата,
Чорні, карі оченята —
Айстри.

Пісня й труд, над краєм сонце!..
Мплий нам ясний вогонь цей!—
Серпень.

Хай на щастя в світі йдеться,
Цвітом любим розів'ється —
Радість.

1950

Йде, гримить над нами,
Сіє блискавками
Дощик з Наддніпров'я:
— Доброго здоров'я!

Світлий дощ на ниви —
Пісня в колективі,
Чути, мовлять люди:
— З врожайми будем.

Гей, горою колос
Та грози десь голос,
Блискавок піхота...
— Буде ще робота!

А ті блискавиці
В сосни та в ялиці,
В зелені діброви...
— Бувайте здорові!

1955

❖ ❖ ❖

Це ті квіти, що в маю
чари наливають,
Це ті милі, що мою
душу зачіпають.

Це оті, що солов'ю
на цимбали грають...
На цимбали-тонкопряхи,
струни ледь торкають.

Це ті квіти, що нас двох
хтозна й чим еднають,
Це ті ранні, що обох
нас звели до гаю.

Гай шумить. Шумує кров.
Квіти щастя дбають.
І поєднують в любов,
і не розлучають.

1960

❖ ❖ ❖

Досвітне, наспіває, ніжне
Я чую крізь вербну імлінь.
Ще вчора — засніжене, сніжне.
Сьогодні — безмежна сіль.

Хороше всім, повесінне,
Далеке і близьке по край...
Розсіяним в землю насінням
На цвіт,
 на добро,
 на врожай.

1957

❖ ❖ ❖

Вже спадає цвіт на вишні,
В'януть пелюстки.
Як і ми, пісні колишні
Згадують садки.

І з тобою ми згадаєм
Цвіт, вишневий цвіт,
Що нам серце пориває
В буревіях літ.

1954

В СТЕПУ

Струни вітру невидимі —
Це ж в степу я на роздоллі!
Не спиняйте! Йтиму, йтиму,
Як колись, було, до школи.

Грудям вільно — не спиняйте —
Скільки ж простору і світла!..
Струни настрою, співайте,
Струни, грайте в шумах вітру.

Даль далека оболоні,
І квітками вбране поле...
Ген там рвуться, наче коні,
Гривозбурені тополі.

Чи то вітер на отари
Кинув тінь легкої хмарки,
А з тієї хмарки хмари
Вже запалюють огарки.

Мабуть, буря, буде буря —
Небо сварить грозовито

І землі орган — бандура
Заспівала серед літа.

Ластівки аж діл черкають,
З трав аж вогники зелені...
Не пускають, не пускають
І снують, снують круг мене.

Не спиняйте... я ітиму,
Як колись, було, до школи...
Грайте, струни невидимі,—
Це ж в степу я, на роздоллі!

1959

❖ ❖ ❖

Під вогнем метелиць
в білих снах снігів
Шлях-доріжка стелиться
для моїх підків.

Цокотять по бруку,
шелестять в пісках.
Ще ж іти і луками,
ще й кресать в горах.

Видиться безмежжя —
вітер, даль, зима...
Та не скоро скрешуться —
зносу їм нема.

1957

НЕ ГОДИ МЕНІ, ПОГОДО...

Не годи мені, погодо,
Я з негодами дружу,—
Завдають вони роботи,
А я тим і дорожу.

Все, що зробиш на морозі
Чи у пору грозову,
Те, як кажуть, справжня проза,
Спіла — кажуть, мила — звучь.

Не знекровлена на пробу,
Не почервлена вона,
Уже кращої й не зробиш —
Як прокатана в огнях!

Як проміряна на бурях
У великому шату,
Як провірена на кулях
Крізь дими і чорноту.

Що ж, що трудно і сутужно,
Та буває нам іти —

Тільки б разом, тільки б дружшо —
Й гори можна перейти!

Вся хода мого народу
По великому кряжу.
Не годи мені, погодо,
Я з негодами дружю

1961

МОЯ ВЕСНА

Моя одвічна чарівниця,
Природи сило молода,
Моя весна із серцем птиці,
Що з півдня дальнього верта.

Моя певпходжена юність,
Що вже перейдена, та що ж —
Весною дихає окружність
І знову пада перший дощ.

І перша блискавка горішня
До серця земель припада,
Як та, давно колись, колишня,
Бушує знов в моїх літах.

І перше цвіту колихання
На яблуневих островах.
І спалах першого кохання
Цвіте в закоханих очах.

І ті ж розбурхані стремління —
Підкови ковано у путь! —

Що вже наступні покоління
З собою в простори беруть.

І що від того, що вже літо...
Гірке й солодке я пізнав!
В мені живе і буде жити
Одвічна молодість —
в е с н а!

1950

На зламі літа і зими
Багаття осінь розпаліла,
Гаї у полум'ї, а ми —
Куди тільки дівати силу!..

Ми комсомол, ми юнаки,
Нас кличе юність і роздолл.
Одні — за діло, за станки,
А інші — йдуть в широке поле
І, за чепіги взявшись, так
Кладуть в безмежжя свіжі ріллі..
І кожен — юнка і юнак,
Радіють тим, що, бач, при ділі.
І кожен думкою стремить
Умись і знань в труді набути —
Дорога ж в світ яка лежить!..
І треба йти з надбанням в люди!

А осінь вогнищем пала,
Красою листопада..
І вся земля, уся земля —
Вогонь, жага, припада.

1956

**ПОЛЕГЛА ПИВА
ПОВНОЗЕРНА...**

Полегла пива повнозерна,
Підтята косами як є...
Але й оці колючі стерні
Мені говорять щось своє.

Як подивлюся — чую з далей:
...Ми віддали, ми віддали
Усе найліпше, що кохали,
Що в зернах винесли з ріллі.

Ми віддали весь шепіт щастя,
Від колоска до колоска —
Всі наші заміри найкращі
У перевеслах, у вінках.

І на вогні пломисті серпня,
На маяки, у даль імлі,
Крізь грозні літа злі й нестерпні
Ми бурунами йшли і йшли...

О, ми жили, й краса із нами
Тих днів наливно-золотих,
І тільки чистими устами
Ти доторкайсь в піснях до них...

І хай одні колючі стерні,
І не врочистий поля вид —
Полегла пива повпозерна
Мені певтищено шумить.

1961

СОЛОВ'Ю МОЇХ ДІБРОВ

Коли будеш пісню ранню зачинати,
Не забудь мотив дібров моїх узяти,
Не забудь джерельця взяти спів,
Хай прикрасить твій лункий мотив.
І візьми іще осик зелений шум —
Вслухайсь тільки, то не легіт-сум.
То вітрець долин моїх бринить,
Той, що кликав і солдата жить,
Піднімав поранених і вбитих він
За життя народів і країн...
Я тобі багато ще б казав,
Що б до пісні ти своєї взяв,
Та боюсь, обтяжиш пісню ти свою,
А цього робить не треба у маю.

1955

Падіння жолудя луцке,
Весною — квітки проріст —
Життя надійше і стрімке
Перестунає квалість.
Його певтишена хода
Не відала зупинки,
Його освячено в плодах,
В патужних родах жіпки.
Воно круте буває ї зле,
Та тим воно ї хороше,
Бо так стряса тебе й бере,
Що аж проймають дрожі.
З сердець вогонь видобува
На заміри щоденні —
Хіба те можна називать
«Проста, гірка буденність»?

Люби його, життя стрімке,—
Твою священну повість.
...Падіння жолудя дзвінке,
Весною — квітки проріст.

1959

„ІВАНІВ ГАЙ“*

(Ротонда)

«Іванів гай» —

на кручі гай,
З-за Ворскли сонця вістря;
Полтавщини зелений край,
Співучі струни бандуриста.

Присядь отут

і слухай все,
Що звідусіль долине,
І ти начуєшся пісень
Моеї України.

Від Котляревського-співця
До піснярів Комуни,
Що їх пісні, як цвіт в серцях,
У пайюнішніх, юних.

З глибин в переліку імен
Встають літа вогнисті.

* «І в а н і в г а й» — місце в Полтаві на крутому
звишші над Ворсклою, де любив, відпочиваю-
чи, мріяти Іван Котляревський.

Та даль тебе всього пройме
Своїм глибоким змістом.

Найліпша пісне, визрівай,—
Чи струпи, чи дороги?!
Далекий обрій, світлий край —
О, скільки вогневого!

Тим оновляється земля —
На мир-бо,
 не загрозно;
Шумлять поля...
 поля, поля
Пшеничні й нафтоносні.

А коли глянути навкруг
В яке ти хоч сторіччя,—
Де в світі є такий ще луг,
Такі гаї, приріччя?..

Де в світі є той жар краси,
Що будить спалах росний,
Такі співочі голоси
Красунь полів колгоспних.

Де в світі є той дух землі,
Що так здіймав до зброї
І на панів, і на царів
Та всіх, та всіх горою.

Та і мене підніс, підняв
Той дух землі вогнистий,
І все, що мав, в дорогу дав,
В дорогу Комуніста.

Й чи знав би я коли пісні
Покличні з лав повстанських,
Коли б не сонце в борозні
На полі цім полтавським?

Коли б не красним багрецем
Лягало злотне слово,
І чи співав би їх оце
На рідних струнах мови?

«Іванів гай» —
на кручі гай,
З-за Ворскли сонця вістря —
Полтавщини зелений край,
Співучі струни бандуриста.

Присядь отут
і слухай все,
Що звідусіль долине,
І ти начуєшся пісень
Моеї України.

1961

НАСПІВАНЕ СЕРЦЕМ

Наспіване серцем —
завжди дороге,
А те, що без серця,—
німе і глухе.
А те, що без серця,—
навіщо й здалось!
Як нива без мови,
без ранків, без рос.
А те, що без серця,—
куди-бо із ним —
То сохне, печеться,
то тільки у дим...
З нічого — нічого,
пиши не пиши —
Ні rischi живого,
ні трішки душі.
Того не пригорнеш,
того не доп'єш,
Як з нелюбом мило
і дня не зживеш.
Ні сниться, ні будить,
а вид, що за вид!..

Отак і марудить —
як мокро горить.
Ляга остогидлим,
холодним рядном,
Чи віршем пабридлим,
нестиглим рядком.
Куди не поткнеться,
не виповзе де —
Скипиться, надметься,
та й тільки і те.
Бери, що до серця,
що всім до душі,
Дай солі і перцю
та вже і пиши.
Пиши, чи співай там,
чи мови кому —
Солдатам, дівчатам,
Дорослим, малятам,
Ну, словом, народу,
народу всьому.
І квіткою здасться,
і дощиком в май.
І буде співаться.
А ти і співай!

НЕ ШКОДУЙ

Ні, не шкодуй теплого, доброго слова,
Будь щиросердним, юначе, до нього,
буди!

Хай може й зайвина буде в тій ласці,
Та не погасне той лишок — придасться,
хай.

Може, тим лишком якраз і внадієш —
Ти комусь смутків частину розвієш,
ти.

1961

**ТЕ, ЩО БУЛО НАМ
СПІВУЧИМ, ЯСНИМ...**

Те, що було нам співучим, ясним,
Те, що не стало давно вже таким,

Все ж й поза памі живе хай повік,
В силу вбивається з року у рік!

Те, що було нам співучим, ясним,
Хай іще дужче яспіє другим —

Ранком співається, днем наливається,
В добрім здоров'ї, в науках кохається.

Те, що було нам співучим, ясним,
Юним хай віє, отим весняним

Вітром-розвітром в краю будівництв,
Смілим цілунком торкається лиць

Юних дівочих, юнацьких отих...
Їм, як дарунок з сердець вогневих,

Те, що було нам співучим, ясним,
Те, що лишилось навічно таким.

1961

192

Бо я не мислю, пі,
 без мет вогнистих жити,
Життя без них — ніщо в борщі;
Не віддаліть мене, літа,
 від осені, від літа,
Від сонць отих,
 що ллються повесні.

1954

З М І С Т

Пісня про Сонцестан. *Борис Олійник* 3

КСМ

- Над літами... 11
Той каже — згадай же ти юність 12
З його ім'ям 13
На тривожних дорогах 15
Перемови громів... 17
Бентежна молодість батьків... 19
В південних полинних... 21
Випав сніг... 23
Під жовтневими знаменами 25
Їх розстріляли на мосту 27
На кручах трипільських 28
Молодість 31
Ой ви друзі мої, комсомольці 33
Червона хустина... 35
Покликана Жовтнем до бою 37
Ми ті... 39

З ПЕРШИХ ВЕСЕН

- Весняне 43
Мою душу з шостої борозни 45
Ідуть 46
Лист 48
Передкомунівська 50
Зореслави 52
Романтика часу 53
Пісенька 55
Сонцестан 56
Комсомол 58
Прикордонна 60

Першому кінному корпусові
Червоного козацтва 62
Морська 64
На забудь 66
1920 67
Пісня про сорок п'яту 69
Пісня юності 71

З ВОЄННИХ ЛІТ

Чайка 75
З походу 77
На рушники, на рушники 78
Двоє друзів 79
Картино-вишня 82
Згадаю, знаю, літо... 84
Вогник-мак 85
Не ремесло мені війна 87
Матері 88
Бій 90
На сході сонця 92
У широкім полі гинучи 93
Чи росю зоревою 95
Сталінградська 97
Напровесні 99
Чи загину, чи вернуся 101
Мальви 103
Про лейтенанта Рубена 106
Гвоздики 108
Марусина коса 110
На розмежжі доріг... 112
Після перемоги 114

ЛІТА і БЛИСКАВИЦІ

Молодість, ти хороша 117
— Може, втома?.. 119
Промайнуло літ багато 120

Оті самі, оті самі... 121	
Вся долина зеленава... 122	
Поскоріш поспіши, приїзди 123	
Мов спинила подих 124	
Жовтоцвіт одцвів 125	
Снились мені, — мовить дівчина,— сни 127	
Солов'ї всю ніч співали 129	
Не туманся, тумане 130	
Пісня-танок 132	
Ой райдуго, ой веселочко... 134	
На полонині 135	
Край Подолії 136	
Під горою крем'яною 138	
Скільки оком, брате, глянеш 140	
Відпочили мої очі 142	
Почалося літо 143	
Націлено стріли каналів... 145	
Мінгечаур 147	
Під чорними бурями 150	
Про Сиваш 152	
Про матір-героїню 155	
О ранки вересня чудесні... 157	
Часто Очіп мені сниться... 158	
Наслухатись, набачитись... 160	
Яблуні чорне і голе галуззя... 162	
Березень 163	
На кульбабі 165	
Добрий ранок 167	
Йде, гримить над нами 169	
Це ті квіти, що в маю 170	
Досвітне, наспіване, ніжне 171	
Вже спадає цвіт на вишні 172	
В степу 173	
Під вогнем метелиць 175	
Не годи мені, погодо... 176	

Моя весна	178
На зламі літа і зими	180
Полегла нива повнозерна...	181
Солов'ю моїх дібров	183
Падіння жолудя лунке	184
«Іванів гай»	185
Паспіване серцем	188
Не шкодуй	190
В похилому віці хоти не хоти	191
Те, що було нам співучим, ясним...	192
Не віддали мене...	193

Усенко Павел Матвеевич
НАД ГОДАМИ
Стихи
(На украинском языке)

Художне оформлення В. В. М а ш к о в а
Редактор Д. Г. Д а в и д ю к
Художній редактор В. І. П о й д а
Технічні редактори Г. Ф. Я ц е н к о,
С. Г. О р л о в а
Коректор Р. О. К о н д р а ц ь к а

Здано на виробництво 19 V. 1971 р. Підписано до друку 23 IX. 1971 р. БФ 26212. Формат $60 \times 90 \frac{1}{32}$. Умовн. друк. арк. $6,25 + 0,06 = 6,31$. Обл.-вид. арк. 4,25. Папір друк. № 1. Тираж 3700. Зам. 201. Ціна 63 коп.

Видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь».
Київ, Пушкінська, 28.

Книжкова фабрика «Жовтень» Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР. Київ, Артема, 23-а.